

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QISH DARSLARI JARAYONIDA PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH USULLARI**

NAZAROVA MAFTUNA FARHODOVNA

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

**BOSHLANG'ICH TA'LIM FAKULTETI BOSHLANG'ICH
TA'LIM YO'NALISHI 111-GURUH TALABASI**

ANOTATSIYA: Yurtimizda ta'lim mazmuniga alohida e'tibor qaratilib, DTS o'quv dasturlarining yangi tahrirdagi variantlari tajriba sinovdan o'tkazilmoqda, pedagogik texnologiyalar asosida o'quv jarayonining samaradorligi oshirish maqsadida pedagogik texnologiyalardan, axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanilmoqda. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishda o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, bilimlarni keng va oson o'zlashtirish maqsadida pedagogik texnologiyalarning usul, vosita va shakllarini to'g'ri tanlab, ulardan foydalanish muhim sanaladi. O'qish darslarini tashkil etishda pedagogik texnologiyalarning ko'pgina metodlaridan foydalaniladi.

Kalit so'zi: metod, vosita, shakl, usul.

Bola hayotida bog'chadan so'ng maktabning dastlabki davrlari muhim o'rin tutadi. Shu bois boshlang'ich ta'lim davri ta'lim jarayonidagi eng mas'uliyatli davrdir. Bu paytda bolaning savodi chiqishi bilan birga, uning dunyoqarashi shakllanadi, tafakkur qilish malakasi rivojlanadi.

Bu davrda bolaning zehni o'stirishga qaratilgan har bir mashg'ulot bola aqlining tarkib topishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham bu davrda, avvalo, ta'lim jarayonini qiziqarli, ta'sirli qilib tashkil etishga, motiv hosil qilish va uni rivojlantirishga e'tibor qaratish lozim. Chunki bu muddat bolaning o'yin faoliyatidan aqliy faoliyatga, ya'ni o'quv faoliyatiga o'tganligi bilan xarakterlanadi.

Bolaning o'quv faoliyatini rivojlantirishda turli o'yinlardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Bolalar o'yin orqali o'z bilimlarini mukammallash-tiradilar va uni chuqur o'zlashtiradilar. Shu jihatdan qaraganda, talim jarayonida qo'lanadigan didaktik o'yinlarning roli beqiyosdir. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayoni samaradorligini oshiradi, ta'lim jarayonida o'quvchilar faolligini, o'qish motivlarini rivojlantiradi. O'qish motivlari ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda ham muhim o'rin tutadi.

Darsni tashkil etish:

Birinchidan, o'qituvchi o'quvchilarga darsga qiziqish uyg'otishi zarur. Yani, Motiv hosil qilish: Buni darsning o'tgan darsni mustahkamlash qismida va yangi darsni

o'tishga tayyorgarlik qismida, butun dars davomida ham amalga oshiriladi. Motiv hosil qilishda turli didaktik o'yinlar, topshiriqlar, musobaqalar va boshqa ish usullaridan foydalaniladi.

O'quv elementi. Matnni o'qishga tayyorgarlik: yozuvchi haqida ma'lumot beriladi. Matn mazmuni haqida tushuntirilib, o'quvchilarning matn- ga qiziqishlari oshiriladi. Ba'zan matn mazmuni haqida gap boshlab, qolganini kitobdan o'qib, o'rganamiz, deb, o'qituvchi bolalarning matnga qiziqishini oshiradi. Tarbiyaviy ta'sirini kuchaytiradi.

2-O'quv elementi. Matnni o'qish va mazmunini so'zlash. Bunda o'qituvchi matnni o'zi o'qib beradi va mazmunini tushuntiradi yoki bu ishni tashkil etishda o'quvchilar faolyatidan ham foydalanishi mumkin.

3-O'quv elementi. Quvnoq daqiqa.

4-O'quv elementi. Lug'at ustida ishlash. Notanish so'zlarga izo' berilib, o'quvchilarning so'z boyliklari oshiriladi (bunda ko'proq o'quvchilar faoliyatini ishga solish lozim), dunyoqarashlarining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatiladi.

5-O'quv elementi. O'quvchilar matnni o'qiydilar. Bunda ham motivni rivojlantirish uchun o'quvchilar guruhlashtirilishi mumkin. 2 ta, 3 ta 4 tadan o'quvchilar guruhi matnni navbat bilan o'qiydilar. To'g'ri, ravon va ifodali o'qishga alohida diqqat qaratiladi.

Shu talablarga rioya qilgan o'quvchilar rag'batlantiriladi.

6-O'quv elementi. Topshiriq bilan o'qish. O'qituvchi o'quvchilarning o'qish malakalarini rivojlantirish, o'qiganini tushunib olishga o'rgatish uchun turli mashq usullaridan foydalanadi. Matn mantiqiy qismlarga bo'linib, har bir qismining mazmunini so'zlash topshirig'i, qismlarga alohida sarlav'a topish, reja tuzish kabi topshiriqlar berilishi mumkin. Bu o'quvchilarning dunyoqarashlarining rivojlanishi, mantiqiy fikrlashga o'rganishiga yordam beradi.

7-O'quv elementi. Quvnoq daqiqa.

8-O'quv elementi. Matn mazmuni ustida ishlash. O'quvchilar matn mazmunini so'zlab berishlari yoki turli didaktik o'yinlar vositasida mazmuni o'zlashtirishi mumkin. Masalan, «Davom ettir» o'yini: O'qituvchi matn mazmunini hikoya qilishni boshlaydi, bir o'quvchi uni davom ettiradi. Shu taxlitda barcha o'quvchilarni matn hikoyasiga qatnashtirish mumkin.

«Zanjir» o'yini: matndagi bir necha so'zlar vositasida bu o'yinni o'ynash mumkin. O'qituvchi boshlab bir so'z aytadi, so'zning tugagan harfidan boshlanadigan

soʻzni bir oʻquvchi aytadi, shu taxlitda hamma oʻquvchilarni oʻyinga qatnashtirish mumkin.

«Tez javob»: Oʻqituvchi yoki boshlovchi oʻquvchilar qatori oralab yurib, oʻquvchilardan birini turgʻizadi va biror tur nomini aytadi. Oʻquvchi shu turga kimvchi soʻz topib aytishi lozim. Javob uchgacha sanaguncha aytilishi kerak. Javob berolmagan oʻquvchi oʻyindan chiqadi. Oʻyin toki bir oʻquvchi qolguncha davom ettiriladi. Bunday oʻyin davomida oʻquvchilarda hozirjavoblik, mustaqil fikrlash malakasi rivojlanib, atrof-muhitni sinchkovlik bilan kuzatishga oʻrganadi, atrofda sodir boʻladigan voqea va hodisalarga qiziqishi ortadi.

Bu oʻyindan dars davomida oʻtilgan mavzuga bogʻlab, darsning mustahkamlash qismida yoki dam olish daqiqalarida foydalanish mumkin. Oʻqituvchi: «Hayvon». Oʻquvchi: «It».

Oʻqituvchi: «Oʻquv quroli». Oʻquvchi: «Daftar».

Oʻqituvchi: «Sinf jihozi». Oʻquvchi: «Xantaxta».

Oʻqituvchi: «Ertaklar».

Oʻquvchi: «Zumrad va Qimmat» va hakoza.

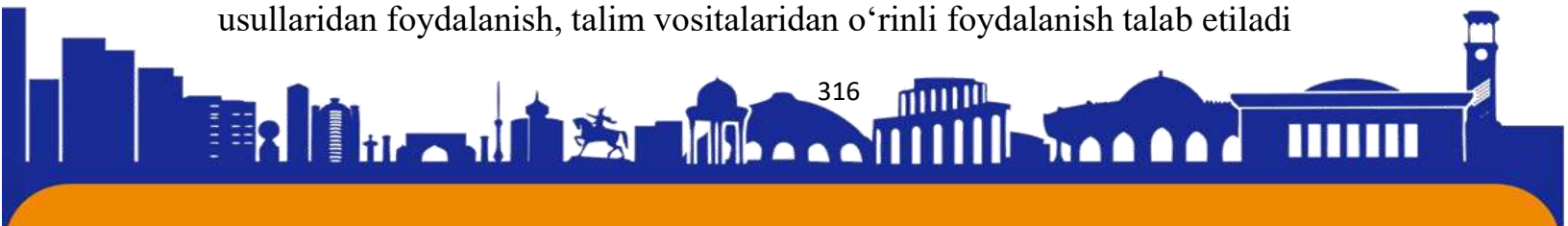
Shu kabi oʻyinlardan foydalanish orqali oʻqituvchi oʻquvchilarning oʻqish motivini rivojlantiradi va ularning dunyoqarashlarining rivojlanishiga taʼsir koʻrsatadi, oʻquvchilarda topqirlik, chaqqonlik, bilimdonlik kabi sifatlarni rivojlantiradi, xulqiga taʼsir koʻrsatadi.

10- Oʻquv elementi. Oʻquvchilar bilimni nazorat qilish. Nazoratni yoʻqoridagi didaktik oʻyinlar vositasida va testlardan foydalanib oʻtkazish mumkin.

Agar tekshirish davomida dars maqsadiga erishilgan boʻlsa, demak dars texnologiyasi toʻgʻri ishlangan va uni takomillashtirish muntikin. Agar maqsadga erishilganlik darajasi past boʻlsa, demak loyihani korrrektirovka qilish (oʻzgartirishlar kiritish) kerak. Oʻqituvchi qaerda xato qilganini bilib, xatolarini tuzatadi.

Bu dars yangi bilim berish darsining algoritmi boʻlib, uni boshqacha tarzda ham tashkil qilish mumkin.

Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, oʻqituvchi tomonidan oʻquvchilarning qiziqishini orttirib, ularning talim jarayonida faolligi muttasil ragʻbatlantirilib turilishi, oʻquv materialini kichik-kichik boʻlaklarga boʻlib, ularning mazmunini ochishda bahs, munozara, aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, tadqiqot rolli oʻyinlar metodlarini qoʻllash, rang-barang qiziqtiruvchi misollarning keltirilishi, oʻquvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash, rang-barang baholash usullaridan foydalanish, talim vositalaridan oʻrinli foydalanish talab etiladi

O‘zbek xalqining ulug‘ allomalaridan biri Abu Rayhon Beruniy asarlarida yosh avlodga bilim berishning turli yo‘llari va vositalari haqida tushunchalar berilgan bo‘lib, ularni mustaqil fikrlaydigan, yangilik yarata oladigan qilib tarbiyalash xususida to‘xtalib o‘tgan. «Qadimiy xalqlardan qolgan yodgorliklar» asarida Beruniy sxolastik metodlardan voz kechish, dars samaradorligini oshirish yo‘llarini izlash bolalarning xotirasini rivojlantirishga, fikrlashga o‘rgatishini ta’kidlab o‘tgan. «Maqsad gapni cho‘zish emas, balki o‘quvchini zeriktirmaslik, chunki doimo bir xil narsaga qaray berish malollik va sabrsizlikka olib keladi. O‘quvchi fandan-fanga o‘tib tursa, turli bog‘larda yurganga o‘xshaydi. Birini ko‘rib ulgurmasdan boshqasi boshlanadi va u kishi har bir narsada o‘ziga yarasha lazzat bor deyilganidek ularni ko‘rishga qiziqadi va ko‘zdan kechirishni istaydi. Bir xil narsa charchatadi, xotiraga malol keltiradi» Ta’lim berish oqituvchidan izlanishni, pedagogik mahoratni talab qiladi. Ilmiy salohiyatga boy bolgan ustozgina mavzuni pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda o‘quvchilarga mahorat bilan etkazib beradi. Mavzuning maqsadiga qarab, ta’lim metodlarini tanlay biladi, kerakli vositalardan oz ornida foydalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Ziyomhammadov B., Tojiev M. Pedagogik texnologiya. T:, 2009-yil
2. Tolipov O‘, M.Usmonboyeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. 2005-yil
3. Sayidaxmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar: Nazariya va amaliyot – Toshkent, «Moliya», 2003-yil

